

Milý příteli,

Tvá poznámka v předminulém dopise o tom, že mne někteří chartisté považují za umírněného a konzervativního, zatímco jiní (zvláště pak ovšem mnoho lidí mimo rámec Charty) za radikálního, zcela odpovídá skutečnosti. Nedávno tu byl jeden novinář ze Severu a ptal se mne, považují-li se sám za umírněného nebo zaradikála. To jsem ovšem ještě nevěděl, odkud vítr vane; teprve se značným zpožděním jsem si ověřil, že jeho otázka byla inspirována nejspíš podivným článkem srpnového čísla Spierelu (č.33), kterým jsem byl zařazen na stranu, stojící proti "umírněným."

Na zmíněnou otázku jsem stručně odpověděl, že se nepovažuji ani za radikála, ani za umírněného. Naopak, že bych považoval za nesmysl se principiálně orientovat takovým způsobem, aby to bylo postižitelné tak primitivní typologií. Teď bych tuto odpověď rád detailněji rozvedl, přestože jsem se věci již nejednou zabýval (v Dopisech a Dialozích).

Člověk, který se bez ohledu na konkrétní situaci rozhoduje vždy nebo převážně radikálně, jedná stejně nerozumně jako ten, kdo zase vždycky tenduje k umírněnosti či dokonce k polovičatosti. Jsou přece různé situace: některá vyžaduje rachlou, zásadní, jednoznačnou a k jádru věci jdoucí odpověď, zatímco jiná situace zcela naopak může být vyřešena jen s určitým taktem, ovšem i taktikou, povolností, tolerancí, ochotou ke kompromisu a ke smíru. Nejednou lze dosáhnout skutečného (nikoli tedy jen zdánlivého) pokroku tím, že se vyhneme podstatě problému a dohodneme se s partnerem nebo i protivníkem na okrajových záležitostech. Záleží na podrobné analýze situace; někdy je výsledek na první pohled patrný, ale jindy máme zapotřebí důkladného promyšlení všech aspektů, abychom pronikli svým porozuměním jak do situace samotné tak k tomu, co v ní je pro nás tou základní výzvou a jak by mělo vypadat optimální reagování z naší strany. Už jednou jsem si vypůjčil obraz majitele automobilu; uvedl jsem na jedné straně absurdní možnost, že hodně zašpiněné auto prodá nebo se ho jinak zbaví a koupí si jiné, nové aby se nemusel zatěžovat mytím. Jsou však méně absurdní situace, kdy je opravdu na vážkách, zda ještě má strkat do starého automobilu další a další peníze na opravy - anebo koupit auto nové. Pak není odpověď tak prostá a zřejmá; někdy jen odborník může spolehlivě posoudit, kdy přestává mít smysl staré auto opravovat. A kdy bychom se ocitli v situaci, že nové auto prostě získat nemůžeme a přitom je nezbytně potřebujeme, museli bychom opravovat ještě i tehdy, kdy za normálních okolností by to už nebylo výhodné.

Mám proto dojem, že každý by se měl čas od času zkoumat a kontrolovat, zda se jeho jednání či vůbec reagování na nejrůznější situace neobjevuje radikálnost nebo naopak ústupnost a smířlivost příliš často. To by byl potom zjevný doklad toho, že již nejednáme přiměřeně skutečnosti, nýbrž že se prosazuje nežádoucí sklon naší povahy. Lidé, které lze typologicky právem označit za radikály nebo za umírněné, jsou bez jakýchkoliv pochybností na scestí místo pozorného rozpoznávání povahy okolností u nich nabývá vrchu jakási setrvačnost, stereotypie a rutina, jež se emancipovala ze své služebné funkce a stala se dogmatem.

Takzvaná "radikálnost" je někdy neobyčejně nepraktická a neefektivní. Jako příklad nám může sloužit z naší historie třeba postup radikálních demokratů v roce 1848; jiným příkladem je politika komunistických stran v kapitalistických zemích (výjimkou je orientace italských komunistů na tzv. historický kompromis; přesvědčivosti tohoto nového kurzu ovšem zatím není veliká, protože není jistota, že nejde o pouhou novou taktiku). Dobrou charakteristiku radikalismu podal téměř před půl druhým stoletím náš Karel Havlíček, který kritizuje především "neurčitost a nejasnost" politického smýšlení radikálů! "Puzení jsouce jenom okamžitým cílem a neurčitým nadšením, nedovedli si ještě utvořiti